

Stavba budovy hvězdárny a její financování v letech 1945-1955

Mgr. Radek Kraus

Horní předměstí - Na Stínadlech byla stavebně dokončena a zkolaudována s výhradami v roce 1955. Od vydání stavebního povolení vydaného v roce 1947 uběhlo plných osm let. O vydání požádala *Astronomická sekce Muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí*¹ za účelem výstavby hvězdárny, která bude sloužit pro spolkovou činnost, provádění amatérských astronomických pozorování a k popularizaci astronomie.

Financování stavby hvězdárny měly zajistit veřejné sbírky a dary. Pro tyto účely proběhly dvě veřejné sbírky - v roce 1945 a 1946, jejichž součástí byly doprovodné akce, které měly přilákat dárce - prodej poukázek na cihlu v hodnotě 5 Kč, pořádání estrád a promenádních koncertů, veřejné přednášky a astronomická pozorování.² První sbírka v roce 1945 byla velmi úspěšná a ASMUS se podařilo zajistit do fondu pro postavení hvězdárny 194 900 Kčs.³ Tento úspěch ale negovala měnová reforma z 1. listopadu 1945, kdy se získané prostředky staly součástí vázaného vkladu s omezenými dispozičními právy.⁴ V roce 1946 je organizována nová sbírka, ale její výnos činil pouze 20 412 Kčs.⁵

I přes nedostatek finančních prostředků požádala ASMUS městskou radu *Městského národního výboru ve Valašském Meziříčí*⁶ o přidělení pozemků č. 371/35 a č. 375/1 k výstavbě spolkové hvězdárny.⁷ A také oslovila architekta Jaroslava Hlaváče (1909-1984) a firmu F. Váňa a F. Smutek s žádostí na vypracování stavebních plánů a roz-

¹ Déle jen ASMUS.

² LENŽA, Libor. *Historie a současnost Hvězdárny Valašské Meziříčí*. Valašské Meziříčí: Hvězdárna Valašské Meziříčí, 1997, s. 11 - 15. Nepublikovaný text.

³ Hvězdárna Valašské Meziříčí. *Dějiny hvězdárny*, karton č. 2. Výroční zpráva výboru astronomické sekce Muzejní společnosti ve Valaš. Meziříčí za rok 1946 podává na valné hromadě konané dne 17. ledna 1947.

⁴ Československá republika. Dekret prezidenta republiky č. 91 ze dne 19. Října 1945 o obnovení československé měny In *Sbírka zákonů a nařízení Republiky Československé*. 1945, částka 42, s. 169 – 172.

⁵ Opakovaná citace č. 2

⁶ Dále jen MěNV VM

⁷ Opakovaná citace č. 2

počtu stavby.⁸ V polovině roku 1946, po přidělení pozemků, začínají členové ASMUS jejich úpravou. Především šlo o odvodnění a oplocení. O samotné stavební povolení ke stavbě hvězdárny si zažádali v první polovině roku 1947. Stavební komisi MěNV VM předložili ke schválení projekty akademických architektů Jaroslava Hlaváče a Zdeňka Plesníka (1914-2003). Ze zápisu z místního šetření, které proběhlo jako součást stavebního řízení, nepřímo vyplývá, že se komise zabývala projektem Jaroslava Hlaváče „...*vlastní kopule bude zvláštní železné, lehké konstrukce. Přístup na terasu bude jednak proveden z vlastní pozorovatelný přímo, jednak točivými schody podél kopule ze zahrady...*“⁹. Firma F. Váňa a F. Smutek, která měla stavbu zajišťovat, předložila podrobný rozpočet stavby ve výši 651 058,10 Kčs.¹⁰ Dále je v zápisu uvedeno předpokládané datum dokončení stavby k 31. 12. 1949.¹¹ K realizaci plánů architekta Hlaváče ale nedošlo a stavba byla realizována podle návrhu Zdeňka Plesníka. Důvody pro změnu architekta nejsou známy. V roce 1950 Plesník svůj původní architektonický návrh přepracoval. Změny byly provedeny na průčelí a terase, která byla vytažena a podepřena sloupy. Na východní straně budovy byl vytvořen boční vchod a došlo ke zrušení vnitřních schodišť do malých kopulí.¹²

Problematické bylo financování stavby. Astronomická sekce sice disponovala již na konci roku 1945 finančním jměním ve výši 195 924,20 Kč, ale tato částka byla disponována na vázaných vkladech. I přes urgence a žádosti u Likvidačního fondu měnového v Praze nebyly prostředky uvolněny.¹³ Počátkem roku 1948 se proto ASMUS neúspěšně obrátila na MěNV VM se žádostí o dotaci. O něco úspěšnější byla v roce 1949, kdy nejdříve požádala o dar ve výši 50 000 Kč a v říjnu o dalších 100 000 Kč. O finanční pomoc také žádala u Okresního úřadu ve Valašském Meziříčí, Krajského

⁸ Hvězdárna Valašské Meziříčí. *Dějiny hvězdárny*, karton č. 2. Celkový rozpočet, pro postavení hvězdárny, pro astronomickou sekci muzejní společnosti ve Valaš. Meziříčí.

⁹ Městský úřad Valašské Meziříčí. Odbor stavebního řádu – *Hvězdárna Na Stínadlech č. p. 941* – Protokol ze dne 27. srpna 1947 o komisionálním jednání ve Val. Meziříčí na podkladě žádosti Astronomické sekce Muzejní společnosti ze dne 17. června 1947 č.j. 5845 o povolení stavby hvězdárny na parc. Č. 371/35 a 375/1, katastru Val. Meziříčí Horní předměstí, ulice vsetínská – na Stínadlech ve Valašském Meziříčí podle dvojmo předložených plánů.

¹⁰ Opakovaná citace č. 6

¹¹ Opakovaná citace č. 9.

¹² Hvězdárna Valašské Meziříčí. *Dějiny hvězdárny*, karton č. 6. Plány Plesník 1947, 1950, 1955.

¹³ Hvězdárna Valašské Meziříčí. *Dějiny hvězdárny*, karton č. 2. Stav vázaných vkladů k 1.1. 1949. srovnej Hvězdárna Valašské Meziříčí. *Dějiny hvězdárny*, karton č. 2. Výroční zpráva výboru astronomické sekce Muzejní společnosti ve Valaš. Meziříčí za rok 1946 podává na valné hromadě konané dne 17. ledna 1947.

národního výboru v Gottwaldově a na ministerstvu školství.¹⁴ Stavbu hvězdárny se také podařilo v roce 1949 zařadit do plánů první pětiletky (1949-1954), pod názvem Krajská lidová hvězdárna. Investorem se stal Krajský národní výbor v Gottwaldově, který dostavbu hvězdárny a stavbu domku pro správce ocenil na 1 280 000 Kč s datem dokončení 31. 12. 1951. Stavbu prováděl od roku 1950 Okresní stavební komunální podnik Valašské Meziříčí.¹⁵ Ke skutečnému dokončení stavby došlo až v roce 1955, kdy nově vzniklá organizace Lidová hvězdárna ve Valašském Meziříčí, požádala o kolaudační řízení.¹⁶ V průběhu výstavby hlavní budovy hvězdárny v roce 1954, byla také započata stavba domku pro správce. Architektonický návrh vytvořil opět Zdeněk Plesník.¹⁷

V následujících letech 1956 až 1959 dochází k úpravě pozemku v okolí hvězdárny a je zamýšleno i rozšíření o astronomické muzeum, které mělo vzniknout na pozemcích v okolí hvězdárny. Pro tyto účely byl osloven zahradní architekt Vaněk z Chrudimi.¹⁸ Ten v roce 1956 vypracoval plány na parkové úpravy s rozmístěním jednotlivých modelů historických astronomických přístrojů.¹⁹ Tento záměr byl realizován pouze částečně vybudováním základů amfiteátru, v jehož středu byl umístěn astronomický gnómon. Účelem této stavby měla být učebna pod širým nebem a zároveň měla sloužit jako sluneční hodiny. V polovině roku 1959 je vypracován nový projekt rozvoje areálu Lidové hvězdárny ve Valašském Meziříčí, který počítal se stavbou jižní observatoře, spojovacího traktu a planetária, které mělo těsně navazovat na stavbu hlavní budovy.²⁰ Tento záměr byl opět realizován pouze částečně a to stavbou jižní budovy observatoře, která byla stavěna v letech 1959 až 1963.²¹ Na po-

¹⁴ Tabulka č. 1

¹⁵ Hvězdárna Valašské Meziříčí. *Astronomická sekce městského muzea ve Valašském Meziříčí. Rok 1951.* Investiční list pro stavby na rok 1950.

¹⁶ Hvězdárna Valašské Meziříčí. *Valašská lidová hvězdárna - rok 1955.* Protokol sepsaný dne 10. listopadu 1955 okresním národním výborem ve Valaš. Meziříčí v obci Val. Meziříčí.

¹⁷ Hvězdárna Valašské Meziříčí. *Dějiny hvězdárny*, karton č. 6. Plány Plesník 1947, 1950, 1955.

¹⁸ Hvězdárna Valašské Meziříčí. *Dějiny hvězdárny*, karton č. 4. Projekt sadových úprav u lidové hvězdárny ve Val. Meziříčí.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Městský úřad Valašské Meziříčí. Odbor stavebního řádu – *Hvězdárna Na Stínadlech č. p. 941 - přístavba a rozšíření 1959-1963*, Zápis sepsaný dne 12. listopadu 1963 ve věci jednání na Lidové hvězdárně ve Valašském Meziříčí.

²¹ Městský úřad Valašské Meziříčí. Odbor stavebního řádu – *Hvězdárna Na Stínadlech č. p. 941 - přístavba a rozšíření 1959 - 1963*, odbor výstavby Městského národního výboru ve Valašském Meziříčí 5. 12. 1963. Přístavba hvězdárny. Rozhodnutí o trvalém užívání.

zemku hvězdárny byly ještě v 70. letech postaveny garáže se skladem a dílnou.²² V prostoru mezi domkem správce a hlavní budovou hvězdárny byla postavena ubytovna, která pravděpodobně vznikla přestavbou dřevěného skladu nebo garáže před rokem 1960.²³ V roce 1993 byl objekt rozšířen o sociální zázemí.²⁴

PŘÍLOHY

Tabulka č. 1: Přehled subvencí pro rok 1949

Zdroj: Statní okresní archiv Vsetín - *Městský národní výbor Valašské Meziříčí*, kniha. 69-73. Rada města – kniha zápisů rady Městského národního výboru.

Přehled subvencí pro rok 1949	
Městský národní výbor ve Valašském Meziříčí:	15 000 Kč
Krajský národní výbor v Gottwaldově:	5 000 Kčs
Ministerstvo školství:	20 000 Kčs
Celkem:	175 000 Kčs

²² Městský úřad Valašské Meziříčí. Odbor stavebního řádu – *Hvězdárna Na Stínadlech č. p. 941*.

²³ Městský úřad Valašské Meziříčí. Odbor stavebního řádu – *Hvězdárna Na Stínadlech č. p. 941*,

²⁴ Tamtéž.